

**Маҳаллийлаштириш ва тармоқлараро кооперацияни ташкил
этишнинг ҳуқуқий жиҳатлари.**

Раҳматов Феруз Қосимович, ПМТИ тадқиқотчиси

rahmatovf@yahoo.com,

998 98 360-74-22

**Содиқова Дилафрўз Раджабовна, ТДЮУ Атроф муҳит ва барқарор
ривожланиш йўналиши магистри**

pstudy22@gmail.com

998 91 190-01-38

Аннотация: мазкур тезисда Ўзбекистонда маҳаллийлаштириш ва саноат кооперациясига оид меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар ва халқаро келишувлар таҳлил қилинган ҳамда мамлакатда соҳани янада жадалроқ ривожлантириш учун яхлит қонунчилик базасини такомиллаштириш орқали саноат салоҳиятини ошириш бўйича тавсиялар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: маҳаллийлаштириш, импорт ўрнини босиш, саноат кооперациясини ривожлантириш, Ўзбекистон қонунчилиги, ташқи савдо сиёсати.

Ўзбекистонда истеъмолчи-буюртмачи ва инвестор-ишлаб чиқарувчиларни маҳаллий маҳсулотлар ишлаб чиқариш борасида интилишларини тартибга солиш ва рағбатлантириш қаратилган иқтисодий сиёсат 1998 йилдан маҳаллийлаштириш дастурлари доирасида шакллантирила бошлаган, 2008 йилдан бошлаб бу йўналишда саноат кооперацияси йўналиши қўшилиши ҳисобига босқичма-босқич кенгайтирилиб борилган ва ҳозирги кунга келиб батафсил ҳуқуқий асослари яратилган. Бу эса ўз навбатида иқтисодиёт тармоқлари ва ҳудудларда маҳаллийлаштириш ва кооперацияни жадал ривожлантириш имкониятни юзага келтирган.

Таҳлил натижаларига кўра аниқланишичи, тадбиркорлик фаолияти ва хўжалик муносабатларини тартибга солувчи умумумумий ҳужжатларни ҳисобга олмаганда, Ўзбекистон Республикасида соҳага оид 64 та ихтисослашган меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар ва 75 дан ортиқ халқаро келишувлар ташқи савдо, маҳаллийлаштириш ва саноат кооперациясига оид муносабатларни тартибга солади.

Бизнинг фикримизча, маҳаллийлаштириш ва саноат кооперациясига оид меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар мос равишда учга, яъни (а) ҳуқуқий асосини яратувчи тартибга солувчи ҳужжатлар, (б) муайян даврда соҳани

ривожлантиришга қаратилган дастурий ҳужжатлар ва (в) халқаро келишув, битим ва ҳужжатларга ажратилган ҳолда таснифлаш мақсадга мувофиқ (расм).

Қуйида маҳаллийлаштириш ва саноат кооперациясига оид ҳозирги вақтда амалда бўлган меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларни босқичма-босқич такомиллаштириб боришини таҳлил қилган ҳолда келтириб ўтамыз:

а) Маҳаллийлаштириш ва саноат кооперациясини ташкил этишда давлат идоралари, тармоқ ва ҳудудий бошқарув органлари ва тадбиркорлик субъектларининг ўзаро муносабатларини тартибга солишга қаратилган жами 18 та меъёрий-ҳуқуқий ҳужжат, шундан Ўзбекистон Республикаси Президентининг 4 та, Вазирлар Маҳкамасининг – 8 та ва идоралараро – 6 та ҳужжатлар қабул қилинган.

Ушбу ҳужжатларда, маҳаллийлаштириш, ички тармоқ ва тармоқлараро саноат кооперациясини янада ривожлантиришнинг энг муҳим устувор вазифалари ва асосий йўналишлари, маҳаллийлаштириш дастурларини ишлаб чиқиш, лойиҳаларни экспертиза қилиш, мониторинг ва назорат функцияларини амалга оширишда ҳар бир давлат бошқаруви органи ва лойиҳалар ташаббускорларининг асосий функциялари ва ваколатлари, жавобгарлик доираси ва масъулият даражаси, соҳага оид асосий тушунчалар тарифи, лойиҳаларни танлашда қўлланиладиган асосий мезонлар, ички бозорнинг мамлакатимизда ишлаб чиқарилган товарлар билан тўлганлиги даражасини таҳлил қилиш ва баҳолаш тартиби, маҳаллийлаштириш дастурига киритилган корхоналар томонидан солиқ ва божхона имтиёзларини қўллаш тартиби, маҳаллийлаштириш лойиҳаларини амалга ошираётган корхоналарнинг раҳбарларини ва муҳандис-техник ходимларини рағбатлантириш масалалари тартибга солинган.

Таҳлиллар натижаларига кўра, ушбу ҳужжатларларнинг соҳа ва умуман иқтисодиётнинг ривожига қўшган ҳиссасини баҳолаш учун қуйдаги асосий омилларни айтиб ўтишни жоиз топдик:

биринчи, ушбу йўналишга масъул бўлган ходимлар ва қарор қабул қилувчи раҳбарларнинг шахсий манфаатни рағбатлантиришга қаратилган фундаментал механизм маҳаллийлаштириш жараёнларини самарали йўлга қўйилишидаги асосий омиллардан бири бўлиб хизмат қилмоқда;

иккинчи, ҳужжатларни қабул қилиб олувчи, экспертизадан ўтказувчи ва қарор қабул қилувчи томонларнинг аввал бошданок ажратиб қўйилганлиги, ҳужжатларни кўриб чиқиш муддати аниқ белгиланганлиги, лойиҳа ташаббускорларидан қўшимча ахборот тақдим этилишини талаб этишга йўл

кўйилмаслиги дастурларни шакллантириш жараёнларини шаффоф ва самарали ташкил қилиш учун замин яратган;

учинчи, 2008 дан бошлаб ҳар йили ўтказиб келинаётган Халқаро саноат ярмаркаси ва кооперация биржасининг тадбирлари ички тармоқ ва тармоқлараро кооперацияни ривожлантириш, республикада ишлаб чиқарилаётган маҳсулот тўғрисида аҳоли ва тадбиркорларни кенг хабардор қилиш, шерикларни излаб топиш ҳамда ўзи ишлаб чиқарган маҳсулотни етказиб бериш бўйича хўжалик шартномалари ва экспорт шартномаларини тузишда амалий майдонча сифатида хизмат қилиб келган. Айрим йилларда ушбу тадбирлар доирасида кейинги йил учун 60-70 фоизгача шартномалар портфели шакллантиришга эришилганлиги фикримизнинг исботи бўлиб хизмат қилади;

тўртинчи, маҳаллийлаштириш дастурларини шакллантиришда кўлланилишиадиган ягона мезонлар белгиланиши шаффофликни таъминлаш учун муҳим омил бўлиб хизмат қилади. Бунда, маҳаллийлаштириладиган маҳсулотларнинг республика ҳудудига доимий равишда, катта миқдорда импорт қилиниши, ишлаб чиқариш қуввати ва мавжуд хом ашё базаси негизида қўшилган қиймат занжирини яратиш имкониятининг мавжудлиги, тармоқ ва ҳудудий корхоналарда мавжуд технологик ускуналарнинг тез ишдан чиқувчи бутловчи буюмлари, эҳтиёт қисмлари ва материалларини ишлаб чиқаришга қаратилганлиги, ишлаб чиқарилаётган маҳсулотнинг маҳаллийлаштириш даражаси камида 36 фоиз бўлиши, маҳаллийлаштирилаётган маҳсулотга ички ва ташқи бозорда етарли даражада талабнинг мавжудлиги, ишлаб чиқариш инфратузилмасининг мавжудлиги, айниқса, бўш бино ва кичик саноат зоналаридаги мавжуд инфратузилмадан фойдаланилиши, йирик ва кичик корхоналар ўртасида кооперация алоқалари йўлга қўйилган бўлиши лозимлиги белгиланган;

бешинчи, ушбу масаланинг нақадар муҳимлигини янада яққол баҳолаш учун 2008 йилда Жаҳон молиявий инқирози юзага келганлиги ҳамда инқирознинг Ўзбекистон иқтисодиётига салбий таъсирини юмшатишнинг асосий дастакларидан бири сифатида маҳаллийлаштириш ва тармоқлараро кооперацияни ривожлантириш дастури кўламини 3-4 баробарга ошириш танланганлигини эслатиб ўтишнинг ўзи етарли деб ҳисоблаймиз.

б) 1992-2022 йилларда муайян даврларда соҳани ривожлантиришга қаратилган жами 46 та дастурий ҳужжатлар, шундан Ўзбекистон Республикаси Президентининг 8 та ва Вазирлар Маҳкамасининг – 38 та ҳужжатлари қабул қилинган.

Ушбу қисқа ва ўрта муддатди маҳаллийлаштириш ва кооперацияни ривожлантиришга оид дастурлар ҳар бир йил давомида амалга ошириладиган лойиҳаларнинг манзилли рўйхатлари, лойиҳаларни амалга ошираётган ташкилотларга тақдим этиладиган имтиёзлар, муайян давр давомида маҳаллий корхоналарга ўзлаштириш тавсия этилган маҳсулотлар рўйхатларини ўзида мужассам қилган.

в) халқаро келишув, битим ва ҳужжатлар халқаро савдо-иқтисодий муносабатларни тартибга солишда қўлланиладиган механизм ва инструментларнинг таъсир даражасини белгилаш орқали маҳаллийлаштириш ва кооперацияни ривожлантиришга ўз тасирини кўрсатади.

Ўзбекистон ташқи савдони эркинлаштириш ва халқаро иқтисодий муносабатларнинг тўла қонли иштирокчиси бўлиш йўналишида бир қатор ишлар амалга оширилиб 60 дан ортиқ халқаро битимларни имзоланган. Шу жумладан:

– **энг кўп қулайлик режимини** яратган ҳолда савдо-иқтисодий ҳамкорлик соҳасида **47 та мамлакат** билан: Европа Иттифоқининг 28 та давлати, Афғонистон, Бангладеш, Бразилия, Вьетнам, Миср, Исроил, Ҳиндистон, Индонезия, Иордания, Корея, Хитой, Покистон, Сингапур, АҚШ, Туркия, Швейцария, Япония, Саудия Арабистони, Малайзия;

– **эркин савдо режимини** яратган ҳолда савдо-иқтисодий ҳамкорлик соҳасида **11 та мамлакат** билан: Арманистон, Беларусь Республикаси, Грузия, Қозоғистон, Қирғизистон, Молдова, Россия, Туркменистон, Украина, Тожикистон, Озарбайжон;

– **преференциал савдо** тўғрисида Покистон ва Туркия билан икки томонлама битимлар имзоланган.

Шунингдек, Ўзбекистон Жаҳон савдо ташкилотига (*бундан кейин - ЖСТ*) аъзо бўлиш ва кўп томонлама савдо тизими соҳасида бир қатор ишларни фаол давом эттирмоқда. Етакчи хорижий экспертларни жалб қилган ҳолда, товарлар ва хизматлар савдоси, интеллектуал мулк, кишлоқ хўжалиги, импортни лицензиялаш, савдодаги техник тўсиқлар, санитария ва фитосанитария тўғрисидаги битимлар бўйича семинар ва тренинглари ташкиллаштирилиб, тегишли ахборот-таҳлилий ишлар ва музокаралар олиб борилмоқда.

“Бугунги кунда ЖСТ давлатлар ўртасида халқаро иқтисодий муносабатларни ривожлантиришда муҳим аҳамият касб этмоқда. Хусусан, ҳозирги кунда жаҳондаги давлатларининг 164 таси ЖСТ га аъзо бўлиб, жаҳон товар айланмасининг 98 фоизи унинг улушига тўғри келган, шунингдек

Ўзбекистон Республикаси ташқи савдо айланмасининг 97 фоизи ЖСТга аъзо мамлакатлар ҳиссасига тўғри келмоқда”¹.

“ЖСТ мамлакатлараро савдо қоидаларини бошқариб турувчи ягона халқаро ташкилот ҳисобланади. ЖСТ асосини бир гуруҳ савдо мамлакатлари томонидан келишилган ва имзоланган Битимлар ташкил этади. Бу Битимлар халқаро тижорат учун ҳуқуқий тизимни тақдим этадилар. Улар муҳим келишилган ҳужжатлар бўлиб, давлатлар ўз савдо сиёсатларини келишилган мезонларда олиб боришларида масъулият юклайди. Битимлар мамлакатлар ҳукуматлари томонидан келишилган ва имзоланганлигини инобатга олган ҳолда, уларнинг мақсади жаҳон бозорида мувофақиятли фаолият юритишда товарлар ва хизматлар ишлаб чиқувчиларга, экспортёр ва импортёрларга кўмак беришдир”².

ЖСТ ва кўп томонлама савдо тизимига интеграция жараёнлари албатта саноат сиёсати, ички савдо қонунчилиги ва қоидаларда ўз аксини топиши зарур.

Юқоридагилардан хулоса қилиб, бизнинг назаримизда, мамлакатда маҳаллийлаштириш ва кооперацияни ривожлантиришда қуйидаги асосий хулоса ва таклифларни инобатга олган ҳолда яхлит қонунчилик базасини такомиллаштириш мақсадга мувофиқ ҳисобланади:

1. Алоҳида маҳсулот ёки корхоналарда маҳаллийлаштиришни ташкил қилиш ва индивидуал қўллаб-қувватлаш ўрнига барча учун бир хил бўлган умумий шартлар, имтиёзлар ва енгилликлар тизимини яратиш.

2. Маҳаллийлаштириш ва кооперация жараёнларини “қўл билан бошқариш”дан воз кечиш ва норматив-ҳуқуқий тартибга солиш, тариф ва нотариф усуллар орқали бозор механизмлари асосида йўналтириш ва рағбатлантириш. Бунда, жараён иштирокчиларининг иқтисодий манфаати асосий олға юритувчи куч эканлигини назарда тутиш.

3. Алоҳида корхоналарда ишлаб чиқаришни ташкил қилишдан маҳаллийлаштиришни чуқурлаштиришга, кейинги босқичларда корхоналараро ва тармоқлараро саноат кооперациясини тизимли ривожлантиришга кўпроқ эътибор қаратиш.

МАНБА ВА АДАБИЁТЛАР

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармон ва қарорлари, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарор ва фармойишлари, идоралараро норматив ҳужжатлар (иловада келтирилган).

¹ Ўзбекистон Республикасини Жаҳон савдо ташкилотига аъзо бўлишининг афзалликлари ва истикболлари. Т.Пардаев Божхона институти доценти, и.ф.н., С.Саломов Божхона институти ўқитувчиси, <https://customs.uz/uz/news/view/6545>

² «Торговля в будущее. Всемирная Торговая Организация». Секретариат ВТО, 1999

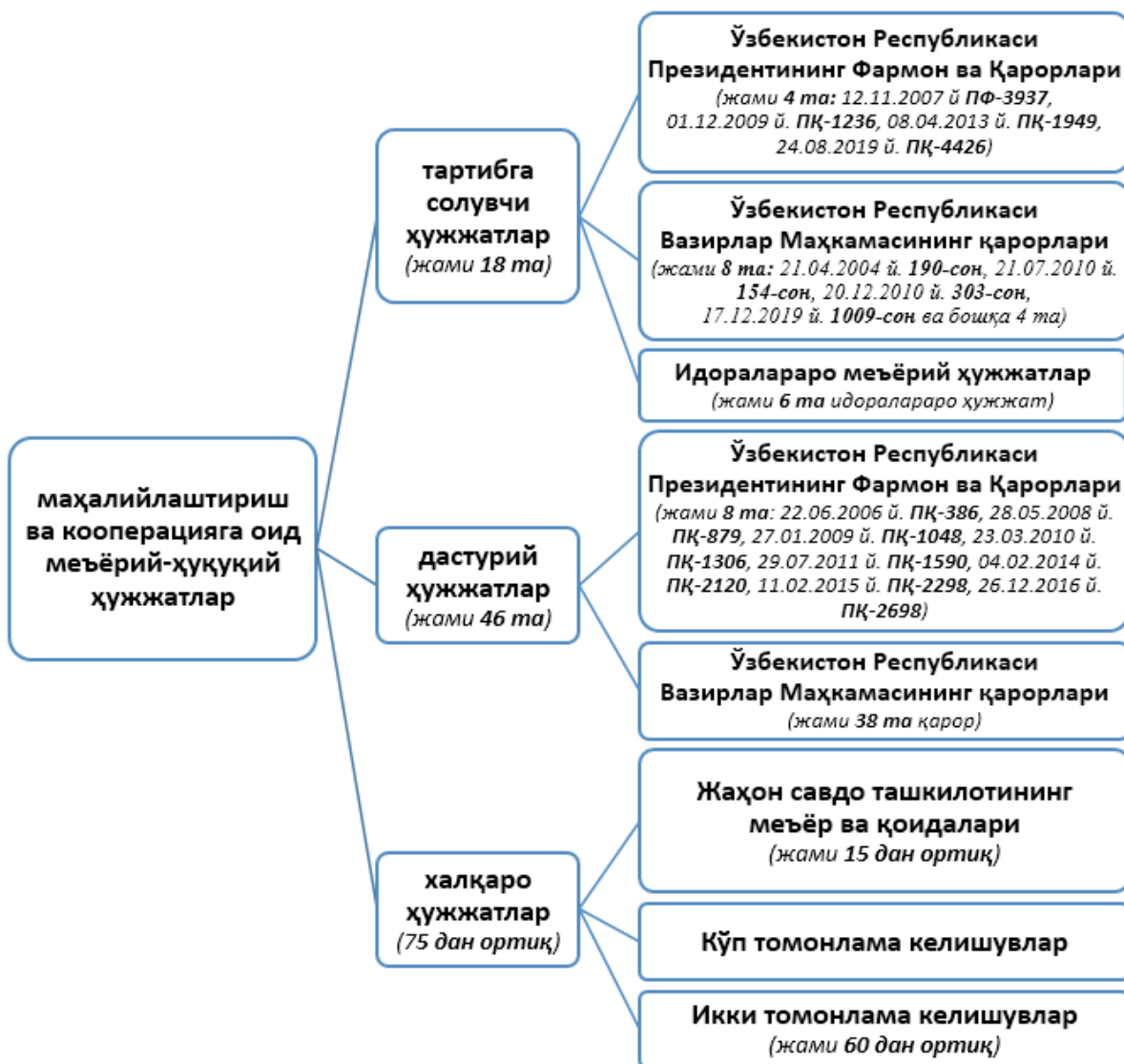
2. Жаҳон савдо ташкилоти маълумотлар базаси ва таҳлиллари (<https://www.un.org/ru/wto/>).

3. Ўзбекистон Республикасини Жаҳон савдо ташкилотига аъзо бўлишининг афзалликлари ва истикболлари. Т.Пардаев Божхона институти доценти, и.ф.н., С.Саломов Божхона институти ўқитувчиси, <https://customs.uz/uz/news/view/6545>.

4. «Торговля в будущее. Всемирная Торговая Организация». Секретариат ВТО, 1999.

5. Муаллифнинг ўз таҳлил ва ишланмалари.

Расм: Маҳаллийлаштириш ва саноат кооперациясига оид меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларнинг туркумланиши ³

Илова

**Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармон ва қарорлари,
Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарор ва фармойишлари,
идоралараро норматив ҳужжатлар рўйхати**

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармон ва Қарорлари	
	Ўзбекистон Республикаси Президентининг 12.11.2017 й ПФ-3937-сон "Ички тармоқ ва тармоқлараро саноат кооперациясини янада кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги Фармони
	Ўзбекистон Республикаси Президентининг 01.12.2009 й. ПҚ-1236-сон "Саноат кооперацияси асосида тайёр маҳсулотлар, бутловчи буюмлар ва материаллар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштиришни чуқурлаштиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги Қарори
	Ўзбекистон Республикаси Президентининг 08.04.2013 й. ПҚ-1949-сон "Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Саноат кооперацияси асосида тайёр маҳсулотлар, бутловчи буюмлар ва материаллар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштиришни чуқурлаштиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида" 2009 йил 1 декабрдаги ПҚ-1236-сонли Қарорига қўшимча ва ўзгартишлар киритиш тўғрисида"ги Қарори
	Ўзбекистон Республикаси Президентининг 24.08.2019 й. ПҚ-4426-сон "Давлат ва хўжалик бошқаруви ҳамда маҳаллий ижроия ҳокимияти органларининг ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш ва саноат тармоқларида кооперация алоқаларини жадаллаштиришнинг янги тизимини жорий этиш бўйича масъулиятини янада ошириш тўғрисида"ги Қарори
Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари	
	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 17.12.2019 й. 1009-сон "Саноат кооперацияси асосида тайёр маҳсулотлар, бутловчи буюмлар ва материаллар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш дастурини шакллантириш, амалга ошириш ва ҳисобот тизимини юритиш ҳамда ушбу жараёнда давлат бошқаруви органлари ва лойиҳалар ташаббускорларининг ўзаро ҳамкорлик қилиш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида "ги Қарори
	Постановление Кабинета Министров Республики Узбекистан от 27.06.2014 г. N 173 "О внесении изменений и дополнения в постановление Кабинета Министров от 21 июля 2010 года N 154 "О дополнительных мерах по совершенствованию механизма формирования и реализации Программы локализации производства готовой продукции, комплектующих изделий и материалов на основе промышленной кооперации"

	<p>Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 20.12.2010 й. 303-сон "Саноат кооперацияси асосида тайёр маҳсулотлар, бутловчи буюмлар ва материаллар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш дастурига киритиш учун лойиҳаларни кўриб чиқишда ички бозорнинг мамлакатимизда ишлаб чиқарилган товарлар билан тўлганлигини аниқлаш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида"ги Қарори</p>
	<p>Постановление Кабинета Министров Республики Узбекистан от 21.07.2010 г. N 154 "О дополнительных мерах по совершенствованию механизма формирования и реализации Программы локализации производства готовой продукции, комплектующих изделий и материалов на основе промышленной кооперации"</p>
	<p>Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 02.04.2009 й. 94-сон "Маҳаллийлаштириш дастурига тузатишлар киритиш механизмини соддалаштиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги Қарори</p>
	<p>Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 03.07.2008 й. 149-сон "Саноат кооперацияси асосида тайёр маҳсулотлар, бутловчи буюмлар ва материаллар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш дастурига тузатиш киритиш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида"ги Қарори</p>
	<p>Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 13.08.2004 й. 391-сон "Маҳаллий хом ашё негизида тайёр маҳсулотлар, бутловчи буюмлар ва материаллар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш дастурига тузатишлар киритиш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида"ги Қарори</p>
	<p>Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 21.04.2004 й. 190-сон "2004-2005 йилларда маҳаллий хом ашё негизида тайёр маҳсулотлар, бутловчи буюмлар ва материаллар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш дастури лойиҳаларини амалга ошираётган корхоналарнинг раҳбарларини ва муҳандис-техник ходимларини рағбатлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги Қарори</p>
	<p>Идоралараро меъёрий ҳужжатлар</p>
	<p>Молия вазирлигининг 28-сон, Давлат солиқ қўмитасининг 2004-19-сон, Давлат божхона қўмитасининг 01-02/8-13-сон "Тасдиқланган маҳаллийлаштириш дастури лойиҳалари амалга оширилаётган корхоналар томонидан солиқ ва божхона имтиёзларини қўллаш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида"ги 06.02.2004 й. Қарори (АВ томонидан 23.02.2004 й. 1315-сон билан рўйхатга олинган)</p>

	<p>Молия вазирлигининг 67-сон, Ташқи савдо вазирлигининг 2017/09-09-сон, Иқтисодиёт вазирлигининг 133-сон, Давлат солиқ қўмитасининг 2017-21-сон, Давлат божхона қўмитасининг 01-02/8-21-сон "Тасдиқланган Маҳаллийлаштириш дастури лойиҳалари амалга оширилаётган корхоналар томонидан солиқ ва божхона имтиёзларини қўллаш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида"ги қарорга ўзгартиришлар киритиш тўғрисида"ги 05.06.2017 й. Қарори (АВ томонидан 13.06.2017 й. 2697-1-сон билан рўйхатга олинган)</p>
	<p>Молия вазирлигининг 54-сон, Ташқи иқтисодий алоқалар, инвестициялар ва савдо вазирлигининг ЭГ-01/14-3170-сон, Иқтисодиёт вазирлигининг 96-сон, Давлат солиқ қўмитасининг 2015-17-сон, Давлат божхона қўмитасининг 01-02/8-16-сон "Тасдиқланган Маҳаллийлаштириш дастури лойиҳалари амалга оширилаётган корхоналар томонидан солиқ ва божхона имтиёзларини қўллаш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида"ги 23.06.2015 й. Қарори (АВ томонидан 14.07.2015 й. 2697-сон билан рўйхатга олинган)</p>
	<p>Молия вазирлигининг 39-сон, Ташқи иқтисодий алоқалар, инвестициялар ва савдо вазирлигининг ЭГ-01/14-1414-сон, Иқтисодиёт вазирлигининг 6-сон, Давлат солиқ қўмитасининг 2012-16-сон, Давлат божхона қўмитасининг 01-02/8-6-сон "Тасдиқланган маҳаллийлаштириш Дастури лойиҳалари амалга оширилаётган корхоналар томонидан солиқ ва божхона имтиёзларини қўллаш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида"ги 18.04.2012 й. Қарори (АВ томонидан 17.05.2012 й. 2365-сон билан рўйхатга олинган)</p>
	<p>Молия вазирлигининг 90-сон, Давлат солиқ қўмитасининг 2008-32-сон, Давлат божхона қўмитасининг 01-02/8-51-сон "Тасдиқланган маҳаллийлаштириш Дастури лойиҳалари амалга оширилаётган корхоналар томонидан солиқ ва божхона имтиёзларини қўллаш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида"ги 26.08.2008 й. Қарори (АВ томонидан 19.09.2008 й. 1857-сон билан рўйхатга олинган)</p>
	<p>Молия вазирлигининг 75-сон, Давлат солиқ қўмитасининг 2006-36-сон, Давлат божхона қўмитасининг 01-02/8-16-сон "Тасдиқланган маҳаллийлаштириш Дастури лойиҳалари амалга оширилаётган корхоналар томонидан солиқ ва божхона имтиёзларини қўллаш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида"ги 18.08.2006 й. Қарори (АВ томонидан 24.08.2006 й. 1619-сон билан рўйхатга олинган)</p>

